

Секція 1

ТЕОРЕТИКО – ІСТОРИЧНІ ШЛЯХИ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ ТА ПРАВА. СТАНОВЛЕННЯ КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМУ В УКРАЇНІ ТА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

УДК 347. 9

Ольга Олександрівна БАКАЄВА,

викладач кафедри юридичних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ

СУД ПРИСЯЖНИХ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЕЛЕМЕНТ СПРАВЕДЛИВОГО СУДОЧИНСТВА

На сьогодні Україна продовжує процес реформування та удосконалення системи судочинства задля покращення якості здійснення правосуддя. Відправлення правосуддя є особливим видом здійснення державної влади. Відповідно до статті 5 Конституції України носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ. Народ здійснює владу різними шляхами: через вибори, референдуми, всенародне обговорення та інші форми. Однією з таких форм є закріплений у частині 4 статті 124 Конституції України принцип безпосередньої участі народу у здійсненні правосуддя через народних засідателів і присяжних (1). Конституційне закріплення цього принципу наочно демонструє соціальну, правову та демократичну сутність нашої держави і полягає у залученні до здійснення правосуддя не тільки професійних суддів, а й представників народу.

Коли глибоко не занурюватися в історичну ретроспективу зародження такої соціальної інституції як суд присяжних, то з найхарактернішого доцільно виокремити стійку тенденцію до обмеження абсолютної влади шляхом участі членів громади в здійсненні правосуддя. Так, германські племена мали давній звичай залучати осіб, які користувалися значною повагою людей для розслідувань правопорушень та суду над обвинуваченим. На межі VII-VI ст. до н. е. суд присяжних був створений реформатором Солоном у Давній Греції. Також форми участі народу у відправленні правосуддя вдосконалювалися протягом тривалого часу, перш за все, у Франції та Англії. Саме завдяки цим країнам згодом у світі сформувались дві основні моделі суду присяжних: класична (англійська) та змішана (континентальна) – сприйняту багатьма європейськими державами, в тому числі й Україною. На українських землях, зокрема Галичині, в своєму класичному розумінні суд присяжних вперше з'явився після Революції 1848–1849 років більш відомої нам під назвою «Весна націй» та «Народна Весна». А вже Франкфуртською Конституцією 1849 року відбулося законодавче закріплення інституту суду присяжних на який було покладено розгляд справ про всі політичні злочини, а також тяжкі злочини, перелік яких мав бути встановлений законом (2). Суди присяжних на території України, що перебувала в складі Російської імперії були введені судовою

реформою 1864 року, а формальне визначення отримали у Статуті кримінального судочинства і Уставі про покарання, що накладаються мировими суддями.

27 грудня 2019 року на засіданні Кабінету Міністрів України було схвалено проекти законів України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо забезпечення участі громадян у здійсненні правосуддя» та «Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо удосконалення порядку формування списку присяжних». Правовою новелою стала пропозиція покласти на суд присяжних визначення винуватості чи невинуватості обвинуваченого в кримінальних провадженнях, де передбачене покарання у вигляді позбавлення волі на строк від 10 років або довічного ув'язнення. Додатково зміни торкнулися терміну розгляду судових справ, відповідно до схвалених урядових рішень справи із залученням присяжних слухатимуться півтора місяці. Зазнає перетворень і кількісний склад присяжних: збільшується з трьох до семи. В той же час кількість суддів, які розглядатимуть справу, зменшується з двох до одного. Рішення прийматимуться простою більшістю голосів. Вердикт присяжних буде обов'язковим для головуючого судді і матиме наслідком ухвалення ним відповідного вироку. Водночас вирoki, ухвалені на підставі вердикту суду присяжних, підлягатимуть оскарженню в апеляційному порядку. Законопроектами пропонується спростити порядок формування списку присяжних та виключити з процедури його формування місцеві ради, а цей обов'язок покласти безпосередньо на територіальним управлінням Державної судової адміністрації (3).

Громадська думка наразі не має однастайності щодо доцільності, ефективності та дієвості інституту суду присяжних в Україні. Є чимало противників розвитку та розширення компетенцій суду присяжних, які посилаються на суттєву нестачу в державі фінансових ресурсів. Прихильники ж, здебільшого правозахисники, вважають, що суд присяжних як інструмент народовладдя посилив би судову реформу та став ще однією гарантією справедливого суду для громадян. І з ними варто погодитися, лише з невеликим зауваженням – виключно повноцінний суд присяжних, що матиме широкі повноваження, формуватиметься у прозорий і зрозумілий спосіб, здатний повернути віру суспільства у справедливість. Адже ще понад століття тому відомий німецький публіцист та письменник Карл Людвиг Берне зауважив: «Справедливість – такий же необхідний для життя продукт, як і хліб».

Список бібліографічних посилань:

1. Конституція України, (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141) Документ 254к/96-ВР URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/index>.
2. Даниїл Шаров Суд присяжних в Україні: історія, основні засади функціонування та свіжа статистика розгляду справ URL: <https://www.ukrainepravo.com/>
3. Урядовий портал URL: <https://www.ukrainepravo.com/>